

Novije promjene u hrvatskome standardnom jeziku

Lada Badurina
Sveučilište u Rijeci

Sažetak

U radu se prikazuju leksičke i pravopisne promjene do kojih, zbog povoljnijih sociolingvističkih okolnosti, potkraj 20. stoljeća dolazi u hrvatskome standardnom jeziku. Autorica proučava razloge tih promjena, njihovu lingvističku utemeljenost i posljedice koje promjene donose.

1. Uvod

Društvene i političke mijene od devedesetih godina 20. stoljeća nužno su se odrazile na hrvatski jezik, posebice na hrvatski standardni jezik.

Zbivanja se u vezi s hrvatskim standardnim jezikom u posljednjem desetljeću 20. stoljeća najintenzivnije okupljaju oko dvaju jezikoslovnih područja.

Prvo je područje **leksika**. U najpropulzivnijem će se jezičnome sloju – koji je i u ranijim razdobljima hrvatske (jezične) povijesti bio pod najvećim pritiskom društvenih i političkih mijena – nužno zbivati znatniji pomaci: revitalizacija leksema iz pasivnoga jezičnog sloja, novotvorenice i, uopće, davanje prednosti riječima domaćega podrijetla predstavljaju *nova hrvatska puristička nastojanja*. Drugo je pak područje **pravopisne (ortografske) norme**. Posebno mjesto koje u povijesti hrvatskoga standardnog jezika već tradicionalno zauzimaju pravopisne knjige pravopisnim pitanjima daje upravo simboličku vrijednost, pa se i koncem 20. stoljeća ponovno aktualiziraju pitanja hrvatske pravopisne norme.

Kako pitanja (standardnoga) jezika i njegova pravopisa s razlogom pobuđuju iznimno zanimanje šire javnosti (jezik je sredstvo i nacionalnoga identificiranja), u devedesetima se o jezičnim temama govorilo i pisalo mnogo. U te su se rasprave uz stručnjake (kroatiste, standardologe) nerijetko uključivali i mnogi nestručnjaci. Na početku novoga tisućljeća – kada je neu-

pitno da se hrvatski standardni jezik našao u novim, povoljnijim sociolingvističkim okolnostima – zahtjevan i odgovaran posao jezičnoga normiranja svakako treba prepustiti stručnjacima.

Standardni jezik – kao jezik *polifunkcionalne javne komunikacije* – eksplicitno je normiran, pa stoga i ne samo lingvistička nego i sociolingvistička i sociopolitička činjenica. To je i razlogom što je standardizacija *proces* za koji se ni u kojem trenutku – čak i razvijenoga stadija standardnoga jezika – ne može reći da je okončan.

Upravo zahvaljujući društvenoj dimenziji standardnoga jezika, razdoblja su većih društvenih i političkih previranja u pravilu i razdoblja znatnijih pomaka u standardnome jeziku. Stoga se i promjene u hrvatskome standardnom jeziku o kojima će ovdje biti riječi, očekivano, vezuju uz posljednje desetljeće 20. stoljeća, vrijeme burnih i sudbonosnih zbivanja u konačnici kojih je osamostaljenje hrvatske države, a koje je ujedno dovelo i do promijenjena statusa hrvatskoga standardnog jezika: hrvatski je jezik i Ustavom određen kao službeni jezik u Republici Hrvatskoj.¹

Nove su se – povoljnije – sociolingvističke okolnosti nužno odrazile i na hrvatski standardni jezik. Nisu međutim sve jezične razine jednako podložne promjenama, niti su govornici standardnoga jezika svih jezičnih promjena podjednako svjesni.² Najnovija se zbivanja u vezi s hrvatskim standardnim jezikom najintenzivnije okupljaju oko dvaju jezikoslovnih područja.

2. Leksik

Hrvatski se jezični purizam početkom devedesetih godina 20. stoljeća ponajprije prepoznao u pojačanoj skrbi o hrvatskome leksičkom blagu. Prvi su se pritom na udaru našli *srbizmi* koji su u desetljećima hrvatsko-srpskoga (jugoslavenskoga) zajedništva ozbiljno nagrizali pojedine segmente hrvatskoga leksika (utjecaj je bio najizravniji u područjima koja su se ticala zajedničke administracije, vojske i sl., ali se nerijetko nastojalo intervenirati i u stručno nazivlje; ne zaboravimo da je, primjerice, *Pravopis* iz 1960. godine – ogrešujući se o kompetencije pravopisne norme – uznastojao propisati dio jezikoslovnoga nazivlja!). Sljedeći je korak bio 'obračun' s *riječima stranoga podrijetla*, internacionalizmima, ali i sve brojnijim anglicizmima.

Vrlo su brzo hrvatsko tržište jezikoslovnih/'jezikoslovnih' knjiga preplavili srpsko-hrvatski razlikovni rječnici,³ a u javnim su medijima (radijski i televizijski programi, dnevne i tjedne novine, časopisi) vrlo traženi postali jezični savjeti.

U traženju zamjena za srbizme i posuđenice u hrvatskome jeziku kao najlogičniji je postupak prepoznato posezanje za hrvatskim leksemima koji su u doba unitarističke jezične politike prisilno bili potiskivani u pasivni leksički sloj. I druga je mogućnost – tvorba novih riječi – obilato došla do izražaja, posebice kada je trebalo imenovati nove pojmove i naći odgovarajuće zamjene za sve češće anglizme.

Velike i nagle promjene u leksiku hrvatskoga jezika nerijetko su izazivale zbunjenost, pa i nesigurnost govornika hrvatskoga jezika, a svi leksemi pritom i nisu imali isti (standardno) jezični status.

A. Najjasnija je situacija ipak bila s hrvatskim terminima/ stručnim nazivima koji su mogli prekonoć, upravo zakonskim aktom, zadobiti apsolutnu prevlast u odnosu na ranije nazive. To se ponajprije dogodilo s hrvatskim vojnim nazivljem, ali i s pravnim te administrativnim. Štoviše moglo je pritom doći i do semantičke polarizacije (koja će blijedjeti u kasnijim godinama kad za nju više ne budu postojali izvanjezični razlozi): *oficir* Jugoslavenske narodne armije naspram *časniku* Hrvatske vojske; 'crveni' (jugoslavenski) *pasoš* naspram hrvatskoj *putovnici* i sl. Revitalizacija pojedinih leksema može biti i posljedica izmijenjene materijalne stvarnosti. Tako su iz pasivnoga u aktivni rječnički sloj prešli, primjerice, leksemi *županija*, *župan*, *kuna* (novčana jedinica). Takvi se leksemi – baš zato što preuzimaju terminološko značenje – prestaju, dakako, osjećati kao arhaizmi i/ili historizmi, a brišu se i dotadašnje konotacije (npr. *kuna* kao gotovo bezvrijedna novčana jedinica koja dnevno devalvira; naspram tome *kuna* kao stabilna konvertibilna valuta).

B. Neki su se međutim hrvatski leksemi s raznih razloga, uglavnom nelingvističkih, nastojali nametnuti drugima (jednako vrijednim i podjednako prihvatljivim ili čak prihvatljivijim zamjenama). Zanimljivi se procesi mogu pratiti u dijelu

općeuporabnoga leksika. Iako bi leksička norma u tome sloju trebala biti manje restriktivna i dopuštati odabir između dviju ili više (podjednako prihvatljivih) mogućnosti, uporabna će se norma, napuštajući raniji uzus, nerijetko opredjeljivati tek za neke članove sinonimnih nizova. I dok normativni rječnik lekseme *porijeklo* i *podrijetlo*, *upotreba*, *uporaba* i *poraba*, *prisutnost* i *nazočnost* te *poštovanje* i *štovanje* navodi (uglavnom) kao sinonimne, naglo se povećava čestotnost leksema *podrijetlo*, *uporaba/poraba*, *nazočnost* i *štovanje*. Kako se tome i ne mogu naći lingvistička uporišta, takve će se pojave (*ideologemi*⁴) moći tumačiti sociolingvističkim i psiholingvističkim razlozima: nakon desetljeća ujednačavanja prema srpskom jeziku razumljiva je, čak i kad nije lingvistički opravdana, težnja za većom razlikovnošću hrvatskoga jezika u odnosu na srpski; žalom za nekim zaboravljenim, a često i godinama potiskivanim hrvatskim riječima, što je često – u nedostatku zadovoljavajuće jezične naobrazbe – popraćeno uvjerenjem da 'ispravnija' mora biti upravo ona riječ koju dosada nismo rabili.

C. Dio će hrvatskih leksema nastaviti koegzistirati s internacionalizmima katkada iste, a katkada dijelom različite stilске vrijednosti. Internacionalizmi će se češće javljati kao termini, ali ne nužno. U razgovornom će jeziku i u žargonima pojedinih struka biti posve uobičajeni, a hrvatskom će jeziku imanentne purističke tendencije više doći do izražaja u biranijem stilu. Tako se u novije vrijeme uz uobičajene lekseme *rezerva*, *faktor*, *fotokopija*, *kompjuter/kompjutor*, *avion* itd. sve češće javljaju *pričuva*, *čimbenik*, *preslika*, *računalo*, *zrakoplov*.

O novijemu stanju u hrvatskoj leksičkoj normi te o statusu pojedinih (novih) hrvatskih leksema doznajemo iz normativnih priručnika: u prvom redu rječnika, ali i jezičnih savjetnika.⁵ S obzirom na umjerenu sporost rječnika⁶ neće sve promjene odmah i na isti način biti zabilježene: 'bez ostatka' će biti evidentirane tek promjene u terminološkim sustavima. Zahvaljujući činjenici da su prvoj polovici burnoga desetljeća objavljena dva izdanja istoga rječnika (Anić 1991. i Anić 1994), moguće je – čak i u kratku razdoblju – pratiti pomake u statusu nekih hrvatskih leksema.⁷

I u trećem izdanju Anićeva *Rječnika* (1998) čitamo sljedeću napomenu:

*Odrednice se daju u najvećoj mogućoj mjeri objektivno, kao slika sadašnjeg stanja položaja riječi u jeziku. Odrednice ne propisuju stanje ubuduće i ne priječe da riječ ili jedinica jezika dobije drugačiji status.*⁸

3. Pravopis

Mnogi su odsudni trenuci hrvatske (jezične) povijesti obilježeni intervencijama u pravopisnu normu i objavljivanjima novih pravopisnih knjiga.⁹ Stoga i ne treba iznenaditi da se već 1990. godine pojavio pretisak kultne hrvatske pravopisne knjige: 1971. godine zabranjenoga i uništenoga, pa potom u inozemstvu (u Londonu; stoga znan i kao *londonac*) objavljenoga Babić-Finka-Moguševa *Hrvatskoga pravopisa*. Zanimljivo je pritom istaći da taj pretisak nije bio – kako bi se inače moglo očekivati – tek bibliofilsko izdanje, već se odmah (čak i u školama) počeo upotrebljavati kao *novi* hrvatski pravopis. Iako je, što se same pravopisne norme tiče, bilo iznimno malo razlika u odnosu na tada aktualni Anić-Silićev *Pravopisni priručnik* (prvo izdanje 1986. godine), hrvatska se pismena scena stala polarizirati u upravo beznačajnim detaljima (npr. pitanje udvajanja ili neudvajanja pravopisnih znakova uz brojke). Autori su *londonca* međutim nastavili s objavljivanjem novih izdanja svoje pravopisne knjige: ²1994, ³1995, ⁴1996, ⁵2000. i ⁶2002. Tek jedno se od tih izdanja – 4. iz 1996. godine – izborilo za 'povlašten' položaj za školsku uporabu odobrenoga pravopisa¹⁰. Međutim nova su izdanja *Hrvatskoga pravopisa* odslikavala nove tendencije koje su se (i ne baš uvijek uspješno) nastojale sugerirati hrvatskoj stručnoj javnosti, a njima se ujedno Babić-Finka-Moguševa pravopisna knjiga sve znatnije udaljavala od svoga boranićevskoga ishodišta (*Hrvatski je pravopis* iz 1971. godine napisan po uzoru na 9. izdanje Boranićeva pravopisa,¹¹ što je u sedamdesetim godinama prošloga stoljeća, u doba novosadskog *Pravopisa*, neupitno predstavljalo okretanje hrvatskoj pravopisnoj normi).

Zadiranje u više-manje ustaljene pravopisne navike i uglavnom stabilnu pravopisnu normu najavljeno je uvođenjem sve većeg broja dvojnih rješenja u nova izdanja pravopisne knjige,

s neprikrivenom namjerom da nova rješenja s vremenom potisnu stara.¹² Nova je situacija s hrvatskom pravopisnom normom neizbježno morala destabilizirati pravopisne navike, pa se novo izdanje Anić-Silićeva *Pravopisa hrvatskoga jezika* (2001) pojavilo u ne baš sretnu trenutku pretjerano senzibilizirane hrvatske pravopisne scene, stoga i ne s previše izgleda za uspjeh u smirivanju (nepotrebno) razbuktanih pravopisnih strasti. Posebno je komplicirana situacija i nadalje u hrvatskome školstvu, koje je u vremenima pravopisnih višestrukosti jedva malo primireno postojanjem pravopisa odobrenoga za školsku uporabu (4. izdanje Babić-Finka-Moguševa *Hrvatskoga pravopisa*). Utoliko je razumljiv i očekivan postupak Ministarstva prosvjete i športa Republike Hrvatske koje je u lipnju 2001. godine raspisalo anonimnan natječaj za izradu *školskoga pravopisa* koji bi imao udovoljiti istaknutim zahtjevima,¹³ natječaj koji, nažalost, nije priskrbio novu školsku pravopisnu knjigu. (Povjerenstvo za odabir rukopisa školskoga pravopisa hrvatskoga jezika ni jednom od na natječaj pristiglih rukopisa nije potrebnom većinom glasova dalo pozitivnu ocjenu.)

Valja napomenuti i to da je kulturna i znanstvena javnost u devedesetim godinama 20. stoljeća bez zadržke odbila dva prijedloga za znatniju promjenu hrvatske pravopisne norme. Prvo je u studenome 1992. Jezično povjerenstvo Matice hrvatske poslalo dopis *Načela za usavršavanje hrvatskoga pravopisa* odabranim kulturnim i znanstvenim institucijama.¹⁴ Sve su anketirane institucije podržale zadržavanje hrvatskoga fonološkog pravopisnog tipa, a jednoglasno je odbijen i prijedlog za pisanje dvoslova (digrafa) *ie* umjesto troslovnog slijeda (trigrafa) *ije* na mjestu refleksa dugoga jata. Ništa bolje nije prošao ni drugi prijedlog za uvođenje dvoslova *ie* koji je u prosincu 1998. godine upućen na adrese proširena popisa ustanova.¹⁵ Zacijelo je, s jedne strane, ipak postojana (stoljetna) tradicija hrvatskoga pravopisa pretežito fonološkoga tipa, a s druge svijest o problemima koje može izazvati svako ozbiljnije zadiranje u pravopisne navike (a za što su se potvrde nerijetko nalazile i u aktualnome vremenu) pridonijela takvu stavu stručne/znanstvene i kulturne javnosti.

4. Zaključak

Kad se u burnim i prijelomnim devedesetim godinama 20. stoljeća, zahvaljujući bitno promijenjenim društvenim i političkim okolnostima (koje se mogu sažeto podvesti pod izdvajanje Republike Hrvatske iz jugoslavenskog zajedništva), promijenio status hrvatskoga standardnog jezika, nužno se to moralo odraziti i na standardni jezik, ali i na stavove govornika hrvatskoga jezika prema vlastitom jezičnom standardu. Prve su reakcije, razumljivo, nerijetko bile natopljene emocijama, pa se i mnogi postupci u jeziku i u vezi s jezikom mogu tumačiti ponajprije kao odgovor na ranije neprirodno stanje hrvatsko-srpskoga jezičnog zajedništva. U rasprave su se o hrvatskome jeziku uz stručnjake (kroatiste, standardologe) rado uključivali i mnogi nestručnjaci. Iako je u tim prvim, burnim godinama hrvatske (i jezične) samostalnosti bilo podosta lutanja i, napokon, ipak neprihvatljivih (nerijetko i predimenzioniranih) pokušaja jezičnoga diferenciranja¹⁶ – nedvosmisleno je zacrtan smjer daljnje standardnojezične djelatnosti. Ponovno osnažen (umjeren/razuman) hrvatski purizam zamašnjak je mnogih jezičnih promjena (hrvatski terminološki sustavi, revitalizacije leksema, novotvorbe i sl.), ali i važna poveznica s ranijim razdobljima hrvatske književnojezične/standardnojezične povijesti. U novim i povoljnijim sociolingvističkim prilikama skrb bi o hrvatskome standardnom jeziku trebala uključivati neprekidan rad na njegovim normama – što je svakako zahtjevan posao koji treba povjeriti stručnjacima, standardolozima – ali i podizanje stupnja jezične kulture (javna jezična uporaba). U tom bi pak zadatku važna ulogu morala odigrati sustavna jezična izobrazba.

¹ Usp. 1. st. 12. čl. Ustava Republike Hrvatske (1994): "U Republici Hrvatskoj u službenoj je uporabi hrvatski jezik i latiničko pismo."

² Primjerice, promjenama će znatno manje biti izložena morfološka, pa i sintaktička jezična razina. O tome usp. u monografiji *Najnowsze dzieje języków słowiańskich*; o promjenama u sintaktičkom ustrojstvu piše I. Pranjković, str. 119-131. (objavljeno i u: I. Pranjković, *Druga hrvatska skladnja - sintaktičke rasprave*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb 2001).

³ Najopsežniji, pa i najozbiljniji onaj je Vladimira Brodnjaka - *Razlikovni rječnik srpskog i hrvatskog jezika*, Školske novine, Zagreb 1991. (Dio je napisao o tome rječniku sakupljen u knjizi *Taj hrvatski*, Školske novine, Zagreb 1992; usp. i L. Badurina, *O sličnostima i razlikama*, Fluminensia, 1-2/1991, str. 223-225.)

⁴ Vladimir Anić u trima izdanjima svoga *Rječnika hrvatskoga jezika* rabi oznaku *ideol.* (*ideološki*) i njome označava leksem koji "pripada ideologiji, nastaje ili se upotrebljava kao znak raspoznavanja među pripadnicima jedne ideologije (*ideologem*) ili služi za obrazloženje određene ideologije" (usp. npr. V. Anić, *Rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb 31998, str. 1428).

⁵ Prvi je na popisu Anićev *Rječnik hrvatskoga jezika* (Novi Liber, Zagreb 11991, 21994, 31998), potom *Hrvatski jezični savjetnik* (Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Pergamena i Školske novine, Zagreb 1999) te *Rječnik hrvatskoga jezika*, gl. ur. Jure Šonje (LZ "Miroslav Krleža" i Školska knjiga, Zagreb 2000). Normativna se zadaća priručnika ponajprije ogleda u zastupljenim normativnim odrednicama; kao primjer navodimo temeljne normativne odrednice iz Anićeva *Rječnika hrvatskoga jezika*: *KV* - konvencionalna verzija; *OR* - obilježje redakcije; *neolol.* - neologizam; *ideol.* - ideološki (*ideologem*); *općejez.* - općejezično; *razg.* - razgovorno; *reg.* - regionalno; *term.* - termin; *arh.* - arhaizam; *zast.* - zastarjelo; *žarg.* - žargonski itd. Leksikograf posebno tumači značenja odrednica kojima se u rječniku određuje status pojedinih leksema (usp. npr. V. Anić, *Rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb³ 1998, str. 1426-1436).

⁶ O leksikografskoj je praksi i pitanjima norme i tradicije pisao Ladislav Zgusta (*Priručnik leksikografije*, Sarajevo 1991, str. 176-182), a o svojem je viđenju problema progovorio Vladimir Anić već u prvomu izdanju *Rječnika*: "Rječnik svakoga književnoga jezika želi prikazati aktualno stanje književnog jezika. Zato uvijek nova izdanja bilježe nove riječi. Pa ipak, rječnik se donekle mora odlikovati umjerenom sporošću, tj. unositi riječi kojih je funkcija i mjesto u jeziku jasna, koja sigurno nije pomodnost kratka vijeka, i za koju u stručnom i suradničkom krugu može dobiti konzultativni pristanak. Osim toga, rječnik će uvijek ostaviti dojam sporosti u riječima i značenjima koja se pojavljuju poslije nego što se rukopis rječnika tehnički završi" (V. Anić, *Rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb¹ 1991, str. 883).

⁷ O tome više u Lada Badurina, *Rječnička i uporabna vrijednost nekih hrvatskih leksema* (2001).

⁸ Usp. V. Anić, *Rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb³ 1998, str. 1426.

⁹ Spomenimo tek neke prijelomne točke iz povijesti hrvatske pismenosti i kulture. Hrvatski je narodni preporod najavljen grafijskom (slovopisnom) reformom (autor je dvaju priloga u kojima je ponuđen grafijski (slovopisni) sustav s posebnim

znakovima za hrvatske foneme Ljudevit Gaj: *Kratka osnova horvatsko-slavenskoga pravopisaña poleg mudrolubneh narodneh i prigospodarneh temelov i zrokov od L. o. G.*, Budim, 1830, pretisak Međunarodni slavistički centar SR Hrvatske, Sveučilišna naklada Liber, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb 1983, te *Pravopisz*, 'Danica' I/1835, br. 10, str. 38-40; br. 11, str. 41-43; br. 12, str. 46-48). Međutim na prvu je pravopisnu knjigu ipak trebalo pričekati idućih 20 godina (Josip Partaš, *Pravopis jezika ilirskoga*, Zagreb 1850, pretisak Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb 2002). Pobjeda je tzv. hrvatskih vukovaca najavljena *Hrvatskim pravopisom* Ivana Broza (1892) kao prvom od triju normativnih knjiga (uslijedile su *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika* Tome Maretića, Zagreb¹ 1899. i *Rječnik hrvatskoga jezika, I-II* Ivana Broza i Franje Ivekovića, Zagreb 1901). Nakon jugoslavenskih/srpskih posezanja spram hrvatskoga pravopisa uspostavom se Nezavisne Države Hrvatske - upravo kao reakcija na ranije neprimjereno stanje - znatnije mijenja pravopisna koncepcija: nakon prve i ne tako radikalne *Ministarske naredbe o hrvatskom pravopisu* od 23. lipnja 1941. godine uslijedila je bitno određenija i manje umjerena *Zakonska odredba o hrvatskom jeziku, o njegovoj čistoći i o pravopisu* od 14. kolovoza 1941. Pošto su vlasti NDH zabranile Cipra-Guberina-Krstićev umjereno fonološki/umjereno morfonološki *Hrvatski pravopis* napisan 1941. godine (objavljen potom tek 2002; ArtTresor naklada, Zagreb), godine se 1942. pojavio prvi normativni priručnik *Koriensko pisanje*, a 1944. i Cipra-Klaićev *Hrvatski pravopis*. Novo je jugoslavensko zajedništvo trebalo biti 'okrunjeno' novosadskim 'dogovorom' čiji je prvi (u pravom smislu i jedini) plod bio *Pravopis hrvatskosrpskoga književnog jezika s pravopisnim rječnikom* iz 1960. godine (Matica hrvatska - Matica srpska, Zagreb - Novi Sad). Hrvatsko je proljeće obilježila još jedna zabranjena i uništena hrvatska pravopisna knjiga: Babić-Finka-Mogušev *Hrvatski pravopis* iz 1971. godine.

¹⁰ "Ministarstvo kulture i prosvjete Republike Hrvatske odobrilo je uporabu ove knjige u osnovnim i srednjim školama Republike Hrvatske rješenjem broj 523-02-01/5-94-01 od 18. travnja 1994. godine."

¹¹ O ishodištu novoga *Hrvatskog pravopisa* njegovi autori progovaraju u *Predgovoru*: "Kao osnovica za izradu rukopisa poslužilo nam je IX. izdanje Boranićeva pravopisa." Kako se njihova još neukoričena pravopisna knjiga našla u političkom vrtlogu, primjerci koji su ipak uvezani - ali s tiskanom naznakom SAMO ZA INTERNU UPOTREBU - ostali su nepotpuni: izostavljeni su *Predgovor*, *Uvod*, *Kratice* i *Kazala*. Takvo je krnje izdanje bilo predložak *londoncu*; stoga i navedenu napomenu po prvi put čitamo u pretisku iz 1990. godine.

¹² Usp. npr. Stjepan Babić, *Pravopisne dvostrukosti u školi*, *Jezik*, časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, god. 41. (1994), br. 5, str. 141-147.

¹³ Od natječajem propisanih uvjeta kojima rukopisi trebaju udovoljiti, posebno valja istaći tri: rukopis mora biti "usklađen s umjereno-fonološkom tradicijom hrvatskoga pravopisa," mora "poštovati stečene pravopisne navike hrvatske jezične zajednice" te "izbjegavati dvostrukosti i iznimke" ('Večernji list', 8. lipnja 2001. godine).

¹⁴ Institucije koje su se našle na popisu iste su one koje su 1971. godine prihvatile načela po kojima je izrađen *Hrvatski pravopis*: Razred za filološke znanosti HAZU,

Razred za književnost HAZU, Društvo hrvatskih književnika, Zavod za hrvatski jezik, Katedra za suvremeni hrvatski književni jezik Filozofskoga fakulteta u Zagrebu te Ministarstvo prosvjete i kulture. Usp. o tome: Stjepan Babić, *Jezično povjerenstvo MH i hrvatski pravopis*, Jezik, god 40 (1993), br. 3, str. 65-76; Stjepan Babić, *O pripremama pravopisnih načela*, Jezik, god 40 (1993), br. 4, str. 97-102; Dalibor Brozović, *Uz odgovore na pismo Jezičnoga povjerenstva MH*, Jezik, god 40 (1993), br. 5, str. 129-135.

¹⁵ Dopis je - u kojem se posebice naglašava politička dimenzija toga pitanja - u ime Vijeća za normu hrvatskoga jezika potpisao Stjepan Babić.

¹⁶ Takvima se mahom prepoznaju oni postupci kojima je isključiva provodna nit bilo odmjeravanje spram srpskoga jezika, a ne okretanje hrvatskome jeziku i njegovu razvoju. Urodilo je to vrlo živom jezičnom aktivnošću (lov na 'nepoćudne' riječi i izmišljanje novih riječi, traganje za 'lijepim' riječima itd.) čiji su rezultati prečesto bili upitni i razotkrivali škrtu jezičnu naobrazbu svojih tvoraca.

Literatura (izbor)

Badurina, Lada, "Neke odlike leksika u suvremenoj hrvatskoj publicistici," *Filologija* 30-31 (1998), str. 417-426.

Badurina, Lada, "Nekoliko riječi o riječima u riječkim javnim medijima," *Sveti Vid* (zbornik) III, (Rijeka: Izdavački centar Rijeka, 1998), str. 203-213.

Badurina, Lada, *Purističke tendencije u jeziku hrvatskih javnih glasila*, Bibliotheca Croatica Hungariae, knjiga 4 (priopćenja s IV. međunarodnog kroatističkog znanstvenog skupa održanoga u Pečuhu 19-20. lipnja 1998), Pečuh (Mađarska) 2000, str. 2-14.

Badurina, Lada, *Rječnička i uporabna vrijednost nekih hrvatskih leksema*, Współczesna leksyka, Część I, ur. Kazimierz Michalewski, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2001, 5-14.

Hrvatski jezik, Najnowsze dzieje języków słowiańskich, ur. Mijo Lončarić, Opole, Poljska 1998.

Norme i normiranje hrvatskoga standardnoga jezika, priredio Marko Samardžija, Matica hrvatska, Zagreb 1999.

Pranjковиć, Ivo, *Normativne i paranormativne inovacije u hrvatskome jeziku*, Dani hrvatskoga jezika 2000, Matica hrvatska, Zadar 2001, str. 23-33.

Samardžija, Marko, *Nekoć i nedavno: Odabrane teme iz leksikologije iz leksikologije i novije povijesti hrvatskoga standardnoga jezika*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka 2002.

Thomas, George, *Linguistic Purism*, Longman, London & New York, 1991.

Zgusta, Ladislav, *Priručnik leksikografije*, preveo Danko Šipka, Svjetlost, Sarajevo 1991.

Noviji normativni priručnici

Anić, Vladimir - Silić, Josip, *Pravopis hrvatskoga jezika*, Školska knjiga, Novi Liber, Zagreb 2001.

Anić, Vladimir, *Rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber, Zagreb 11991, 21994, 31998, 42003.

Babić, Stjepan - Finka, Božidar - Moguš, Milan, *Hrvatski pravopis*, Školska knjiga, Zagreb 1971. (Samo za internu upotrebu), pretisak 1990.

Babić, Stjepan - Finka, Božidar - Moguš, Milan, *Hrvatski pravopis*, Školska knjiga, Zagreb 21994, 31995, 41996, 52000, 62002.

Barić, Eugenija - Hudeček, Lana - Koharović, Nebojša - Lončarić, Mijo - Lukenda, Marko - Mamić, Mile - Mihaljević, Milica - Šarić, Ljiljana - Švačko, Vanja - Vukojević, Luka - Zečević, Vesna - Žagar, Mateo, *Hrvatski jezični savjetnik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Pergamena, Školske novine, Zagreb 1999.

Rječnik hrvatskoga jezika, glavni urednik Jure Šonje, Leksikografski zavod "Miroslav Krleža," Školska knjiga, Zagreb 2000.